

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Používání výtvarných technik v životě
předškolního dítěte

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Bohuslava Kimrová

Autor bakalářské práce:

Jana Bečvářová

České Budějovice 2012

Prohlášení o zpracování bakalářské práce:

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a k jejímu zpracování jsem použila literaturu a další prameny uvedené v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Příbrami, dne 13. 6. 2012

.....
Jana Bečvářová

Poděkování:

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Bohuslavě Kimrové za její cenné rady a pomoc při vedení bakalářské práce.

Anotace:

Bakalářská práce „Používání výtvarných technik v životě předškolního dítěte“ pojednává o vývoji výtvarného projevu dětí předškolního věku, možnostech dětské tvorby z hlediska vývojového, materiálového, dovednostního a estetického.

Cílem práce je zjistit rozvíjení výtvarného projevu dětí předškolního věku ve spolupráci s rodinou.

Teoretická část je zaměřena na výtvarný projev dětí předškolního věku z hlediska vývojového a psychologického.

Další kapitola je věnována cílům a záměrům Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání souvisejících s výtvarnými činnostmi a rozvojem výtvarného citění dětí v mateřské škole. Jednotlivé okruhy výtvarných činností přibližují vývojová stadia dětské kresby, malby, prostorové tvorby a využívání netradičního materiálu.

V jednotlivých kapitolách je uvedena nabídka výtvarných technik vhodných pro předškolní věk.

Praktická část vyhodnocuje na základě výzkumu možnosti výtvarného projevu dítěte v rodině a v mateřské škole, zohledňuje podporu tvořivosti a představivosti v rodině, materiální zázemí dětí pro výtvarné činnosti a spolupráci rodiny a školy při rozvoji výtvarného projevu dítěte s nabídkami výtvarných činností a technik.

Annotation:

Thesis „The use of art techniques in the life of pre-school child“ discusses the evolution of artistic expression of preschool children, the possibilities in terms of child development, material, skill and aesthetic.

The aim is to determine the development of artistic expression of preschool children in collaboration with the family.

The theoretical part focuses on the creative expression of preschool children from developmental and psychological perspective.

Another chapter is devoted to the goals and objectives of the Framework educational program for preschool education. These goals and objectives are associated with the artistic activities and development of artistic sensibilities of children in kindergarten. Individual areas of artistic activities bring developmental stages of children's drawings, paintings, spatial creation and use of unconventional materials.

Each chapter presents a range of appropriate art techniques suitable for pre-school age.

Practical part based on research evaluates the possibilities of creative expression of child in the family and kindergarten, takes into account the support of creativity and imagination in the family, background material for children's art activities and cooperation of family and school in children's development of artistic expression with offers art's activities and techniques.

OBSAH:

1. Úvod	7
1.1. Cíl práce	7
2. Teoretická část	9
2.1. Historické prameny	9
2.2. Výtvarný projev dítěte z vývojového hlediska	10
2.2.1. <i>Předškolní věk</i>	10
2.2.2. <i>Výtvarný projev z psychologického hlediska</i>	10
2.3. Cíle a záměry RVP pro předškolní vzdělávání	11
2.3.1. <i>Dětská kresba</i>	21
2.3.1.1. <i>Vývoj dětské kresby</i>	23
2.3.1.2. <i>Barvy v dětské kresbě</i>	25
2.3.1.3. <i>Nabídka kresebných potřeb</i>	25
2.3.2. <i>Dětská malba</i>	25
2.3.2.1. <i>Vývoj dětské malby</i>	26
2.3.2.2. <i>Barvy v dětské malbě</i>	26
2.3.2.3. <i>Nabídka malířských potřeb</i>	27
2.3.3. <i>Modelování</i>	28
2.3.3.1. <i>Vývoj tvoření s hlinou</i>	28
2.3.3.2. <i>Smyslové vnímání</i>	29
2.3.4. <i>Prostorové tvoření dítěte</i>	29
2.3.4.1. <i>Využívání prostoru</i>	29
2.3.4.2. <i>Netradiční materiály v dětské tvorbě</i>	30

3. Praktická část	31
3.1. Dotazníková anketa a rozhovor	31
3.2. Materiální podpora dětského výtvarného projevu	31
3.3. Možnosti výtvarného projevu dítěte	32
3.4. Podpora tvořivosti a představivosti a výtvarného projevu	33
3.5. Nabídka výtvarných činností a technik	33
3.5.1. Nabídka kresebných technik	34
3.5.2. Nabídka malířských technik a her s barvou	40
3.5.3. Činnosti s hlinou a jinými materiály	46
3.5.4. Kombinované techniky	49
3.6. Spolupráce mateřské školy a rodiny	53
4. Závěr	54
5. Použité zdroje	55
6. Přílohy	56
6.1. Dotazník pro pedagogy	56
6.2. Dotazník pro rodiče	59
6.3. Seznam otázek k rozhovoru s dětmi	62
6.4. Ukázky výtvarných technik	63
6.4.1. Kreslířské techniky	63
6.4.2. Malířské techniky	65
6.4.3. Kombinované techniky	66
6.4.4. Trojrozměrné tvoření	68
6.4.5. Prostorové a kombinované tvoření	70

1. ÚVOD

1.1. Cíl práce

Ve své práci se zabývám výtvarným projevem dětí předškolního věku. Jaké možnosti projevu má dítě v mateřské škole a v rodině. Zjišťuji podmínky pro výtvarné činnosti z hlediska materiálového. Zajímá mě, jak jsou mateřské školy v této oblasti vybaveny, stejně tak i materiálová vybavenost v rodinách. Pouze materiálová vybavenost však nestačí. Podstatnější je vytvářet ve školách i v rodinách takové podmínky, které podporují dětskou představivost a fantazii a poskytují dětem podnětné a tvůrčí prostředí v oblasti výtvarné a estetické. Pokud si položím otázku „Jak podporovat dětskou představivost?“, odpověď nenajdu pouze v uvedených oblastech. S rozvojem představivosti a fantazie dítěte souvisí pozorování, objevování, experimentování, manipulační dovednosti, vyjadřovací schopnosti, poslechové, hudební a dramatické činnosti, prožitkové učení a především hra. Inspirací pro rozvoj dětské představivosti a fantazie je příroda ve všech ročních dobách a ve všech svých podobách, je to prostředí, ve kterém dítě žije, lidé kolem něj, ale také knihy, hudební prožitky, pohádky a příběhy. Zajímám se, jak dítě tyto podněty zpracovává a vyjadřuje po výtvarné i technické stránce. Jaké možnosti dítěti nabízí mateřská škola a jaké nabízí rodina. Sama jsem s dětmi vyzkoušela řadu výtvarných technik, nabízela jsem jim různorodé náměty. Po dobu své pedagogické praxe jsem nashromáždila velké množství nápadů, technik i námětů. Už před lety jsem si vytvořila jednoduchý sborník technik, který jsem v prvním ročníku přepracovala, upravila a doplnila novými technikami. Tato činnost mě velice bavila a nejenom mě. Většinu vzorků do sborníku jsem vytvářela při volných hrách s dětmi. Při těchto činnostech, kdy děti s velkým zájmem tvořily, poznávaly a experimentovaly, jsem si ověřovala, jaké techniky je zaujaly nejvíce, a které byly náročnější na realizaci i čas. Opět jsem se ujistila, že zájem a chuť objevovat a poznávat je jejich přirozenou aktivitou. Velmi zajímavé je pozorovat děti při volné tvorbě, sledovat jejich postupy a řešení problému. Jak si dokáže poradit, když papír, který má před sebou, je pro jeho činnost malý a musí vymyslet, jak jej zvětšit. Situaci vyřeší přesně tak, jak ji řešila paní učitelka před několika dny, když potřebovala velký papír pro skupinovou práci dětí, slepila dva k sobě. Pokaždé si uvědomím, že všechny činnosti, které dělám, vše co říkám, děti vnímají, napodobují a používají při svých hrách, činnostech a tvoření. Proto preferuji promyšlenou přípravu každé výtvarné i jiné

činnosti, vhodnou motivaci, pečlivý výběr techniky přiměřený tématu, dostatek materiálu a času pro činnosti.

V teoretické části se zaměřuji na výtvarný projev dětí předškolního věku z hlediska vývojového a psychologického, vzdělávací cíle, nabídku a výstupy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání zaměřených na výtvarné činnosti a rozvoj výtvarného cítění dětí v mateřské škole. Zabývám se vývojovými stádii dětské kresby, malby, prostorové tvorby a využívání netradičního materiálu.

V praktické části vyhodnocuji možnosti výtvarného projevu dítěte v rodinách a v mateřských školách. Posuzuji úroveň materiálového zázemí pro výtvarné činnosti dítěte a zabývám se otázkami spolupráce rodiny a školy, jejich vzájemnou komunikací a podporou v souvislosti s rozvojem tvořivosti a představivosti výtvarného projevu dítěte. K jednotlivým oblastem nabízím výtvarné techniky vhodné pro předškolní věk.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Historické prameny

Prvopočátky kresby se objevují již před třiceti tisíci roky na stěnách jeskyní. Obrázky vznikaly tahy a tlakem na prsty. Podkladem těchto kreseb byla jílová stěna jeskyň. Není dokázáno, zda se jedná o kresby dětí nebo dospělých. Jednalo se o naivní a jednoduché kresby. Zvrat nastal v období renezanace, objevem zákonitosti sbíhavé perspektivy. Změny nastaly také studiem anatomie, proporčním studiem lidského těla, zájmem o přírodu. Rozdíl mezi naivním a uměleckým zobrazením se zvětšoval. Začal se hledat způsob zobrazování vycházející nejen ze zrakového, ale i rozumového a vědeckého vnímání.

První hmatatelný důkaz zájmu dospělých o dětský výtvarný projev zanechal, renezanční umělec G. F. Caroto na portrétu své dcery, která s úsměvem ukazuje vlastní dětskou kresbu.

Již dříve Aristoteles zastával názor, že kreslení má svou výchovnou hodnotu a mělo by se pěstovat od raného dětství. V Řecku děti skutečně od raného věku modelovaly z hlíny a vosku.

J. A. Komenský projevoval dětským výtvarným činnostem značný pedagogický zájem. Zobrazení dítěte, ač bylo primitivní, souvisí s jeho dušením životem, je potřebné k jeho zdárnému rozvoji. Uvědomoval si, že princip individualizace se uskuteční tehdy, pokud budou rovnoměrně naplněny tělesné i duševní potřeby. Dítě se pak stává harmonickou osobností. Jeho největším přínosem je souvislost výtvarných činností a ostatních forem poznávání skutečnosti, smyslového vnímání a myšlení, praktických a technických činností, či tvorba životního prostředí.

Zájem o výtvarný projev vzrostl ve druhé polovině 19. století. Většina psychologů zkoumala výtvarný projev objektivními metodami, protože byla přesvědčena o tom, že dětská kresba jim umožní poznávat dětský duševní svět. Pokrok do podstaty výtvarného projevu vnesla tvarová psychologie. Vnímání je usnadněno tvarovými vzorci představující v lidské psychice zákonitost našeho vnímání. Dříve než vnímáme individuální znaky, vnímáme celek, kulatost, hranatost tzn., že nežli si vytvoříme individuální představu určitého předmětu, člověka, zvířete (určitá osoba - máma, konkrétní předmět - zvonek, či zvíře - pes), předchází jí představa celková neboli

obecná (člověk – panák, grafický typ rostliny nebo zvířete). Z toho vyplývá, že dětská představa o světě je vždy úplná, i když zjednodušená a ne zcela přesná.

Zkoumání a studium výtvarného projevu je v současné době velmi obsáhlý obor, ve kterém se společně uplatňují psychologická, fyziologická, pedagogická a sociologická hlediska.

2.2. Výtvarný projev dítěte z vývojového hlediska

2.2.1. Předškolní věk

Předškolní věk je obdobím dítěte v rozmezí od tří do šesti, případně sedmi let jeho věku. Končí nástupem do školy. Toto období můžeme označit dobou her, poznávání, přizpůsobování a prosazování se. Dítě si osvojuje normy a způsoby správného chování, učí se spolupracovat se svými vrstevníky a současně respektovat jejich práva a potřeby. Kamarádí většinou s dětmi, které mají stejné zájmy a potřeby. Socializace dítěte se uskutečňuje hlavně v rodině, dítě se postupně odpoutává z rodinných vazeb a postupně se připravuje na život v širší komunitě – mateřská škola, společnost.

2.2.2. Výtvarný projev z psychologického hlediska

Výtvarný projev dítěte je propojen s jeho duševním životem a zejména kresba, způsob grafického vyprávění, používáním barev pomáhá poznat a zkoumat osobnost dítěte. Velkou úlohu má dětská představivost a vnímání. City, zájmy i potřeby dítěte můžeme začlenit pod pojem vnímání. Dítě vnímá všemi smysly. Čím větší poznatky z okolního světa získá, tím více je jeho kresba bohatší a dítě se snáze vypořádá s prvky, které ještě nechápe. Nepřipustí, že některé zákonitosti nezvládá a přizpůsobí si kresbu vlastním možnostem. S vnímáním souvisí myšlení a prožívání. To co dítě prožije, je schopné si uchovat a později také použít. Neméně důležitá je představivost dítěte. Dítě si vytváří představy o věcech kolem sebe, ale i tom co nevidělo a nezná. Pro dětský věk jsou představy a fantazie nepostradatelné. Důležitou lidskou vlastností je tvořivost. Tvořivé dítě je schopné reagovat na nové situace a podněty, hledá cesty a řešení, dokáže přeskupovat vztahy mezi věcmi, citlivě reaguje na zážitky a vlastní činnost, zapojuje myšlení, logické i technické schopnosti. Výtvarná činnost je činností tvořivou, ve které dítě spojuje výtvarné schopnosti s tvořivým řešením problémů.

2.3. Cíle a záměry RVP pro předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání v mateřských školách je zajišťováno pro děti od tří do šesti let, případně do sedmi let pro děti s odloženou školní docházkou. Jedná se o instituci, která doplňuje rodinnou výchovu dítěte a poskytuje dítěti odbornou péči. Vzdělávání dětí respektuje vývojová specifika a v plné míře přizpůsobuje fyziologické, sociální, kognitivní a emocionální potřeby této věkové skupině. V prostředí mateřské školy by se dítě mělo cítit spokojeně a bezpečně. V podnětném a vstřícném prostředí by mělo mít možnost projevit se přirozeným dětským způsobem tak, aby byly uspokojovány jeho individuální potřeby, zájmy a možnosti. Dítěti by měla být poskytována pomoc a podpora, aby dosahovalo vzdělávacích a rozvojových pokroků odpovídajících jeho dovednostem a schopnostem a samo se cítilo úspěšné, přijímané a uznávané svým okolím. Pedagog uplatňuje ve svém působení na dítě vhodné metody a formy práce. Tyto metody jsou založeny na přímých zážitcích dítěte a podporují dětskou zvědavost, potřebu objevovat, poznávat a získávat nové poznatky, zkušenosti a dovednosti.

Metody vzdělávání:

Kooperativní učení

- děti spolupracují při řešení společných problémů a situací
- rozdělují si sociální role, plánují si činnosti, pomáhají si a radí si
- kontrolují jeden druhého, spojují dílčí výsledky do většího celku

Prožitkové učení

- dítě objevuje, spontánně se projevuje, verbálně i neverbálně komunikuje
- do činností zapojuje všechny své smysly i obě mozkové hemisféry (logické, rozumové a analytické operace i estetické a tvořivé činnosti na základě intuice, globální vnímání, propojení poznání s city a pocity)

Integrované učení hrou a činnostmi

- zahrnuje celou osobnost dítěte, reálné vzdělávací potřeby, reálný pohled na svět a orientaci v něm

Situační učení

- vytváří a využívá situací, které poskytují dítěti srozumitelné praktické ukázky životních souvislostí
- dítě se učí dovednostem a poznatkům v okamžiku, kdy je potřebuje a tak lépe chápe jejich smysl

Spontánní sociální učení

- dítě se učí na principu přirozené nápodoby

Učení se dětí navzájem od sebe

- velmi efektivní způsob učení, při kterém je pozornost zaměřená nejen na výsledek, ale i na proces, který je stejně důležitý

Sebehodnocení

- dítě hodnotí své úspěchy i neúspěchy
- navrhuje cesty k zlepšení

Záměrem předškolního vzdělávání je rozvoj dítěte po stránce fyzické, psychické a sociální. Výchova a vzdělávání je vnímána jako celistvý proces, který zasahuje celou osobnost dítěte. Každé dítě má právo projevit se jako jedinečná osobnost, rozvíjet a učit se v rozsahu svých potřeb a postupovat svým tempem. Cílem pedagogického procesu je dosáhnout vysokého stupně samostatnosti dítěte, individuálního získávání kompetencí, které bude schopné uplatňovat v dalším životě a vzdělávání.

Hlavní cíle vzdělávání

- rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
- osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
- získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí

V předškolním vzdělávání jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

- k učení
- k řešení problémů
- komunikativní
- sociální a personální
- činnostní a občanské

Soubor klíčových kompetencí nabízí pedagogům poměrně jasnou představu, kam směřovat a o co usilovat ve svém působení na dítě.

Obsahem předškolního vzdělávání, který slouží k naplňování záměrů a dosahování cílů vzdělávání, je pět vzdělávacích oblastí, biologická, psychologická, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Obsahy vzdělávacích oblastí se vzájemně prolínají a ovlivňují. Přirozeným propojováním všech oblastí bude vzdělávání přirozenější a účinnější a hodnotnější.

Vzdělávací obsah zahrnuje tyto oblasti:

- dítě a jeho svět
- dítě a jeho psychika
- dítě a ten druhý
- dítě a společnost
- dítě a svět

Jednotlivé oblasti jsou zpracovány tak, aby s jejich obsahem mohl pedagog dále pracovat. V praxi to znamená, co chce u dítěte podporovat, co dítěti nabídne a co si dítě osvojí a naučí. Jinak řečeno jaký dílčí cíl pedagog zvolí, jakou vzdělávací nabídku dítěti předloží a jaké očekává výstupy jeho pedagogického působení.

Dílčí cíle, vzdělávací nabídka a očekávané výstupy jednotlivých vzdělávacích oblastí specifikovány pro výtvarné činnosti:

Dítě a jeho tělo

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- rozvoj jemné motoriky (koordinace ruky a oka apod.)
- rozvoj a užívání všech smyslů (zrak a hmat)
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností (výtvarně technické)

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, pomůckami, nástroji a materiálem, činnosti seznamující dítě s věcmi a jejich praktickým používáním
- konstruktivní a grafické činnosti
- jednoduché pracovní činnosti v oblasti úklidu a úpravy prostředí

- příležitosti a činnosti směřující k bezpečnému a účelnému používání výtvarných pomůcek a jejich údržbě

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou)
- zvládat jednoduché úklidové práce
- pojmenovat části těla, některé orgány, znát jejich funkce, mít povědomí o těle a jeho vývoji
- zacházet s výtvarnými pomůckami a materiály

Dítě a jeho psychika

Jazyk a řeč

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností při pojmenovávání výtvarných pomůcek, činností a praktik
- rozvoj komunikativních (neverbálních) dovedností včetně výtvarného vyjadřování
- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, dramatické)

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace nad výtvarnými pracemi, při používání barev a výtvarného materiálu
- komentování zážitků a prožitků při výtvarných činnostech, včetně hodnotících aktivit
- samostatný slovní projev na dané téma, výtvarné vyprávění
- sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů
- prohlížení knížek, časopisů, ilustrací z hlediska výtvarného

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno včetně pojmenovávání výtvarných pomůcek, materiálu a technik

- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách vztahujících se k výtvarné tvorbě, prostředkům a výsledkům
- rozlišovat některé obrazné symboly (piktogramy, orientační a dopravní značky, označení nebezpečí apod.) a porozumět jejich významu i jejich komunikativní funkci
- sledovat a vyprávět pohádku nebo příběh podle ilustrací – kreslený seriál
- napodobovat a používat výtvarné symboly a nalézat symboly vlastní
- projevovat zájem o knížky a jejich výtvarné stránky

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- rozvoj tvořivosti, představivosti, fantazie a tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- přímé pozorování přírodních, kulturních i technických objektů i jevů v okolí dítěte, rozhovor o výsledku pozorování
- záměrné pozorování běžných objektů a předmětů, určování a pojmenovávání jejich vlastností (velikost, barva, tvar, materiál, dotek, chuť, vůně, zvuky), jejich charakteristických znaků a funkcí
- spontánní hra, volné hry a experimenty s materiálem a předměty
- smyslové hry, nejrůznější činnosti zaměřené na rozvoj a cvičení postřehu a vnímání, zrakové a sluchové paměti, koncentrace pozornosti apod.
- hry nejrůznějšího zaměření podporující tvořivost, představivost a fantazii (kognitivní, imaginativní, výtvarné, konstruktivní, hudební, taneční či dramatické aktivity)
- řešení myšlenkových i praktických problémů, hledání různých možností a variant
- hry a činnosti zaměřené ke cvičení různých forem paměti (mechanické a logické, obrazné a pojmové)

- činnosti zaměřené k vytváření (chápání) pojmů a osvojování poznatků (vysvětlování, objasňování, odpovědi na otázky, práce s knihou, s obrazovým materiálem, s médií apod.)
- hry a praktické úkony procvičující orientaci v prostoru i v rovině

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si (nového, změněného, chybějícího)
- přemýšlet, vést jednoduché úvahy a to, o čem přemýšlí a uvažuje, také je vyjádřit
- zaměřovat se na to, co je z poznávacího hlediska důležité (odhalovat podstatné znaky, vlastnosti předmětů, nacházet společné znaky, podobu a rozdíl, charakteristické rysy předmětů či jevů a vzájemné souvislosti mezi nimi)
- chápat prostorové pojmy (vpravo, vlevo, dole, nahoře, uprostřed, za, pod, nad, u, vedle, mezi apod.),
- orientovat se v prostoru i v rovině, částečně se orientovat v čase
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných, hudebních, pohybových či dramatických) i ve slovních výpovědích

Sebepojetí, city, vůle

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě
- rozvoj schopnosti sebeovládání
- rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání
- získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- činnosti zajišťující spokojenost a radost, činnosti vyvolávající veselí a pohodu
- činnosti přiměřené silám a schopnostem dítěte a úkoly s viditelným cílem a výsledkem, v nichž může být dítě úspěšné
- příležitosti a hry pro rozvoj vůle, vytrvalosti a sebeovládání
- estetické a tvůrčí aktivity (slovesné, výtvarné, dramatické, literární, hudební, pohybové a další)

- výlety do okolí (do přírody, návštěvy dětských kulturních akcí apod.)
- činnosti vedoucí dítě k identifikaci sebe sama a k odlišení od ostatních

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- rozhodovat o svých činnostech
- přijímat pozitivní ocenění i svůj případný neúspěch a vyrovnat se s ním, učit se hodnotit svoje osobní pokroky
- prožívat radost ze zvládnutého a poznaného
- vyvinout volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení
- uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky (lásku, soucítění, radost, spokojenost i strach, smutek, odmítání), rozlišovat citové projevy v důvěrném (rodinné a cizím) prostředí
- být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem
- těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním
- zachytit a vyjádřit své prožitky (slovně, výtvarně, pomocí hudby, hudebně pohybovou či dramatickou improvizací apod.)

Dítě a ten druhý

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.) v oblasti výtvarného a estetického cítění
- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností ve výtvarných činnostech
- rozvoj kooperativních dovedností při výtvarných činnostech ve skupině
- rozvoj sociální a emoční inteligence

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- běžné verbální i neverbální komunikační aktivity dítěte s druhým dítětem i s dospělým
- sociální a interaktivní hry, hraní rolí, dramatické činnosti, hudební a hudebně pohybové hry, výtvarné hry a etudy
- společná setkávání, povídání, aktivní naslouchání druhému a sdílení postřehů, názorů a prožitků při hodnocení výtvarných činností
- přirozené i modelové situace, při nichž se dítě učí přijímat a respektovat druhého při hodnocení výtvarného projevu svého i kamarádova díla

- aktivity podporující uvědomování si vztahů mezi lidmi (kamarádství, přátelství, vztahy mezi oběma pohlavími, úcta ke stáří apod.) inspirativní nabídka pro náměty výtvarných činností
- estetické a výtvarné činnosti zaměřené na porozumění a spolupodílení se na společné tvorbě
- činnosti zaměřené na poznávání sociálního prostředí, v němž dítě žije - rodina (funkce rodiny, členové rodiny a vztahy mezi nimi, život v rodině, rodina ve světě zvířat) - mateřská škola (prostředí, vztahy mezi dětmi i dospělými, kamarádi), inspirativní nabídka pro náměty výtvarných činností
- pozorování, vyprávění a sdělování při vycházkách a výletech s etickým a výtvarným obsahem a zaměřením

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- chápat, že všichni lidé (děti) mají stejnou hodnotu, přestože je každý jiný (jinak vypadá, jinak se chová, něco jiného umí či neumí apod.), že osobní, resp. osobnostní odlišnosti jsou přirozené i z hlediska výtvarného vyjadřování a hodnocení
- uplatňovat své individuální potřeby, přání a práva s ohledem na druhého (obhajovat svůj postoj nebo názor, respektovat jiný postoj či názor), přijímat a uzavírat kompromisy, řešit konflikt dohodou při výtvarných, konstruktivních a tvořivých činnostech
- spolupracovat s ostatními při skupinovém výtvarně estetickém tvoření a vyrábění
- dodržovat dohodnutá a pochopená pravidla vzájemného soužití a chování při kreslení, malování, modelování, konstruování a tvoření z různého materiálu

Dítě a společnost

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevat se autenticky
- seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije na základě jeho výtvarných činností
- vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností z výtvarného a estetického hlediska
- vytvoření základů estetického postoje ke světu, k životu, pozitivního vztahu ke kultuře a umění

- rozvoj společenského i estetického vkusu
- rozvoj estetických a výtvarných dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- různorodé společné hry a skupinové aktivity (námětové hry, dramatizace, konstruktivní a výtvarné projekty apod.) umožňující dětem spolupodílet se na jejich průběhu i výsledcích
- přípravy a realizace společných zábav a slavností (oslavy výročí, slavnosti v rámci zvyků a tradic, výtvarné, dramatické, hudební a sportovní akce, kulturní programy apod.)
- tvůrčí činnosti slovesné, literární, dramatické, výtvarné, hudební, hudebně pohybové, dramatické apod. podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování a třibení vkusu
- receptivní slovesné, literární, výtvarné či dramatické činnosti (poslech pohádek, příběhů, veršů, hudebních skladeb a písní, sledování dramatizací, divadelních scének)
- setkávání se s výtvarným uměním mimo mateřskou školu, návštěvy kulturních a uměleckých míst a akcí zajímavých pro předškolní dítě
- aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur (výtvarné, hudební a dramatické činnosti, sportovní aktivity, zábavy, účast dítěte na kulturních akcích, návštěvy výstav, divadelních a filmových představení, využívání příležitostí seznamující dítě přirozeným způsobem s různými tradicemi a zvyky běžnými v jeho kulturním prostředí apod.)

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- porozumět běžným neverbálním projevům citových prožitků a nálad druhých
- zacházet šetrně s vlastními i cizími předměty, výtvarnými pomůckami a s knížkami
- vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat, sledovat se zájmem literární, dramatické či hudební představení a hodnotit svoje zážitky (říci, co bylo zajímavé, co je zaujalo)
- zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, používat barvy, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru, z různých jiných materiálů, z přírodnin aj.)

Dítě a svět

Dílčí vzdělávací cíle (co pedagog u dítěte podporuje)

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu, jeho výtvarně estetickým hodnotám
- vytváření povědomí o kulturním prostředí, jeho rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách a výtvarně estetickým kvalitám
- poznávání jiných kultur v oblasti výtvarného umění
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
- rozvoj schopnosti hodnotit po stránce výtvarně estetické
- vytváření povědomí o výtvarné kultuře a vztahu k ní

Vzdělávací nabídka (co pedagog dítěti nabízí)

- přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, kulturních i technických objektů, vycházky do okolí, výlety, a to i z hlediska výtvarného a estetického
- sledování událostí v obci a účast na akcích, které jsou pro dítě zajímavé a využívat je při výtvarných činnostech
- přirozené i zprostředkované poznávání přírodního okolí, sledování rozmanitostí a změn v přírodě (příroda živá i neživá, přírodní jevy a děje, rostliny, živočichové, krajina a její ráz, podnebí, počasí, ovzduší, roční období) a využívat je pro náměty ve výtvarných činnostech
- práce s literárními texty, s obrazovým materiálem a ilustracemi, využívání encyklopedií a dalších médií
- kognitivní činnosti v oblasti řešení výtvarných problémů (kladení otázek a hledání odpovědí, diskuse nad problémem, vyprávění, objevování)
- praktické činnosti, na jejichž základě se dítě seznamuje s různými přírodními i umělými materiály ve svém okolí a jejichž prostřednictvím získává zkušenosti s jejich vlastnostmi (praktické pokusy, zkoumání, manipulace s různými materiály a surovinami, experimentování s výtvarnými materiály i po estetické stránce)
- využívání přirozených podnětů, situací a praktických ukázek v životě a okolí dítěte, prezentace dětských prací formou výstav a přehlídek a jejich instalací
- návštěvy výstav výtvarného umění, výtvarných dílen a ateliérů

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže)

- mít povědomí o širším společenském, věcném, přírodním, kulturním i technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte
- mít povědomí o významu životního prostředí (přírody i společnosti) pro člověka, uvědomovat si, že způsobem, jakým se dítě i ostatní v jeho okolí chovají, ovlivňují vlastní zdraví i životní prostředí, včetně významu výtvarně estetického
- pomáhat pečovat o okolní životní prostředí (dbát o pořádek a čistotu, nakládat vhodným způsobem s odpady, starat se o rostliny, spoluvytvářet pohodu prostředí, chránit přírodu v okolí, živé tvory apod.) a podílet se na jeho výtvarném dotváření

2.3.1. Dětská kresba

Kreslení je nejpoužívanějším projevem zobrazování, založené na lineárním vyjadřování. Kresba umožňuje dítěti zachytit vlastní myšlenky, přání nebo jeho vztah k okolnímu světu. Dítě předškolního věku kreslí převážně z paměti. Dětská kresba vzniká na základě přímého prožitku, pozorování nějaké situace a následným sdělením této situace vlastní formou. Kresba dítěte je typická svou bezprostředností, konkrétností a reálností, tvarovou rozkolísaností a primitivností, jinak řečeno nejpodstatnějším, stěží napodobitelným rysem dětskosti. Typicky dětským způsobem zobrazování skutečnosti je naivní realismus. Kresba vyjadřuje dětské představy, nikoli přímý vjem skutečnosti. Dítě kreslí znaky, které zná, zajímají ho, nebo kterým přikládá větší význam. Nejčastějšími způsoby naivního realismu projevující se v kresbě dětí bývá transparence, střídání pozorovacích hledisek, deformace, výtvarné vyprávění, automatismus, překrývání nebo kolorit.

Transparence – průhlednost

Dítě v kresbě zobrazí všechny znaky, které zná bez ohledu na to, zda by mohly být viděny z neprůhlednosti předmětu stojícího vpředu – nábytek a postavy v domě, cestující v autobusu apod.

Střídání pozorovacích hledisek

V kresbě se objevují zobrazované předměty zepředu, z profilu i z nadhledu – tvář a tělo postavy dítě nakreslí zepředu, ale nohy z profilu k jedné straně nebo dům zepředu a zahrádku nebo z nadhledu, s ptačí perspektivy apod.

Deformace

Dítě nakreslí určitou část, významově důležitou, podstatně větší než ostatní prvky kresby. Např. postava je nepoměrně větší než dům nebo strom, protože má pro dítě větší význam – holčička nese květinu, chlapec pouští draka, jablka na stromě jsou příliš velká k proporcím stromu apod.

Výtvarné vyprávění

Dítě uplatňuje výtvarné vyprávění především při ilustračním kresbě nebo při kresbě s vlastním záměrem. Na jednom papíře ztvárňuje dvě a více situací, které spolu souvisí. Jedna zvolená situace by nestačila zachytit záměr dítěte a pro dítě by taková kresba nebyla uspokojující.

Přenášení znaků

Představy dítěte se v kresbách překrývají, slučují, jedna představa se přenáší na druhou, dítě je neumí a nedokáže oddělit a izolovat. Pokud nemá jasnou představu o kresleném předmětu nebo je ovlivněno kresbou jiného tématu, představy částečně splynou v některých situacích, ne však v celku.

Automatismus

Jedná se o mechanické opakování zobrazované představy kresleného jevu, předmětu nebo postavy. Prvotní realizace představy dítěte je pro ně natolik zdařilá a uspokojivá, že samo nemá potřebu na kresbě něco měnit, a proto ji několikrát stejně opakuje.

Překrývání

Dítě nakreslí tvar, předmět nebo postavu. Se svou prací je spokojeno a nechce kresbu nakresleného předmětu porušit, tak nakreslí další předmět nad, pod nebo vedle již nakresleného. Vzniklá kresba nabízí pohled např. na parník, který pluje na vlnách, není ponořen ve vodě, tatínek má nad hlavou klobouk nikoli na hlavě, nebo koník se pase a stojí nad trávou, nikoli v trávě apod.

Kolorit

S představou předmětu nebo postavy se dítěti vybavuje i jeho barva, kterou potom zobrazuje při vlastní kresbě. Některé předměty dítě ztvárňuje pro něj typickou, neměnnou barvou, např. tráva je zelená, obloha modrá, slunce žluté. V některých případech dítě zobrazuje svou představu, která je pro zobrazovaný předmět či postavu charakteristická svou barvou, např. kominík, lékařka, vlasy maminky apod. V jiných případech dítě velice rádo používá veselé barvy a barevné kombinace.

2.3.1.1. Vývoj dětské kresby

Kresba dítěte se vyvíjí společně s jeho vývojem bez ohledu na jeho umělecké schopnosti. Kresby dětí se v určitém věkovém období podobají, takže můžeme hovořit o vývojových stádiích kresby, které těsně souvisejí s intelektem dítěte.

Vývojová stádia kresby

Období skvrn (do jednoho roku)

Toto vývojové stádium kresby většina rodičů ani nepostřehne. Dítě nepotřebuje tužku ani pastelku. Jedná se o náhodné otisky, dítě projevuje radost ze vznikající stopy spojenou pohybem, který otisk vytvořil. První čarání blízce hře zanechává něco trvalého - čáru, skvrnu, otisk (otisk v písku, čára klacíkem, ruky na zamlženém skle).

Období čmáranic (kolem jednoho roku)

V tomto stádiu se tužka stává prodlouženou rukou a čáry přímo souvisejí s egem dítěte. Dítě, aniž by zvedlo tužku, čmárá všemi směry. Pohyby jsou neobratné, ale je v nich patrna známka osobitosti. Šťastné dítě kreslí silné čáry, které zaplní většinu místa na papíře. Dítě nevyrovnané neprojevuje patřičný zájem a po chvíli tužku odhodí.

Období čarání (mezi druhým a třetím rokem)

Čarání následuje těsně po období čmárání. První čarání dítěte vychází z ramenního kloubu, pohyby připomínají kývavý pohyb. Později se zapojí také zápěstí a pohyb čáry se otáčí v menším oblouku. Následně vzniká krouživým pohybem tvar oválu. Postupně se čáranice začínají křížit a vznikají náhodné obrazy. Ovály, klikatky i krátké úsečky už mohou něco znamenat. Dítě neudrží delší dobu pozornost, během kreslení mění původní záměr a nemusí jej ani dokončit.

Období hlavonožců (kolem třetího až pátého roku)

Dítě začíná kreslení zvládat a jeho obrázky mají určitý obsah. V tomto období kreslí postavy hlavonožce. Postavu charakterizuje kolečko představující současně hlavu i trup zepředu, dvě čáry symbolizují nohy, dvě další ruce. Hlavonožce může dítě kreslit až do pěti let. Jak se rozvíjí jeho kresba, přibývá na postavě detailů. Dítě do kolečka zakresluje oči, ústa a pupík v podobě tečky.

Intelektuální realismus (mezi pátým až sedmým rokem)

Dítě svou kresbou vyjadřuje svůj vlastní osobní svět nikoli ten vnější, nekreslí to, co má před očima, ale kreslí to, co ví a zná. Velmi často se setkáváme s transparentním způsobem vyjádření představy dítěte, tj. dítě kreslí předměty, které jsou jinak oku skryty – osoby za zdí domu apod. V kresbách se také často objevuje tzv. „sklápění“ – dítě nerozlišuje horizontální a vertikální roviny, a proto vertikálu „sklápí“ do horizontu, nezobrazuje v kresbě ani perspektivu a předměty jsou disproporční.

Vizuální realizmus (mezi sedmým až dvanáctým rokem)

Toto období souvisí s mentální úrovní dítěte, jeho emoční zralostí, ale také na sociálním a kulturním prostředí. Dítě se snaží kresbou zachytit to, co opravdu vidí. V tomto období dochází v kresbě dítěte k výraznému posunu, dítě začíná kreslit postavy z profilu.

Zobrazování v prostoru

Kresby v tomto posledním stádiu vývoje jsou propracovanější.

2.3.1.2. Barvy v dětské kresbě

Dítě kreslí některé věci, předměty a situace určitými barvami např. zelenou trávu, modrou oblohu, žluté slunce. Tam, kde není barva spojena s určitou představou, používá dítě celou řadu barev a odstínů. Veselými a pestrými barvami kreslí častěji. Dítě má oblíbené barvy, které používá raději a znázorňuje jimi oblíbené předměty nebo věci, které ho emotivně ovlivňují. Barevné vidění, jeho emocionální vztah k barvám, které používá, souvisí s jeho individuální psychikou.

2.3.1.3. Nabídka kresebných potřeb

Pro kresbu dítěti nabízíme materiály a nástroje ve stavu, aby neomezovaly jeho výtvarný projev, tzn. ořezané pastelky a tužky, v dostatečném množství pro pracující skupinu. Předškolní dítě si může pastelky ořezávat samo. Papíry, které používá pro kresbu, mohou mít rozličné velikosti (balicí papír, tapetový papír, náčrtníky, barevné papíry, kartony). Používá trojboké tužky, trojboké pastelky, voskové pastelky, olejové pastely, inkoust, zmizík, fixy, křídly, uhel, rudka, kulaté štětce, barva, tuše. Dítě může kreslit také perem, dřívkem, špejlí s vatovým tampónem nebo prstem. Podle způsobu práce dělíme kresebné techniky na suché a mokré.

2.2.2. Dětská malba

Malování patří k velmi oblíbeným činnostem dětí. Malba je mnohem výraznější než kresba. I když neumožňuje zachytit jemné podrobnosti. Umožňuje dítěti vnímat barevný svět kolem něho, rozvíjí fantazii, vkus a barevné cítění dítěte. Jasnými a čistými barvami a jejich výběrem zobrazuje okolní svět, stejně tak i vlastní produkty své fantazie. Dítě vybírá a řadí barvy, jak se mu líbí a jak uspokojují jeho představy. Zkouší a poznává jednotlivé barvy, experimentuje s nimi, tzn., používá odstíny barev, jemné nebo sytější tóny a zároveň pozoruje vznik nových odstínů při míchání některých základních barev. Barvy zanechávají jasné a čisté stopy. Záleží na síle štětce, jak silnou stopu dítě zvolí. Sílu štětce může volit podle velikosti papíru. Pokud dítě nechce, aby došlo ke splynutí dvou barev, musí stopy štětcem vést tak, aby se vzájemně nedotýkaly, nebo chvíli počkat, až jedna barva zaschne. To znamená, že dítě se musí ovládat a být trpělivé. Technika malby je složitější než při kresbě. Dítě musí dodržovat některé zásady. Při držení štětce se ruka, která drží štětec, neopírá o stůl, maluje vlasem štětce,

což znamená, netlačit na něj, musí mít tzv. lehkou ruku. Spolupracuje i druhá ruka, která přidržuje papír, aby neujížděl, a při přidržování nerozmazává vlhkou barvu. Pokud dítě maluje temperovými nebo jinými hustými barvami můžeme postupovat tak, že v každé barvě je jeden až čtyři štětce (podle počtu dětí ve skupině) a dítě dává pozor, aby nezaměňovalo štětce v barvách a tím nedocházelo k míchání barev. Také by mělo vyzkoušet malbu ve vodorovné a šikmé ploše. Brzy zjistí, že řídká barva na šikmém podkladu stéká a proto je lepší, volit plochu vodorovnou. Naopak husté barvy drží stopu a nestékají, takže lze jimi malovat i ve svislé poloze.

2.3.2.1. Vývoj dětské malby

Nejdříve se dítě seznamuje s materiály, zpočátku pozoruje učitelku při míchání barvy, pak se pokouší o první pokusy s barvou. Barva se dítěti líbí, sahá do ní, záměrně si maluje na ruce. Většinou se jedná o skvrny (jablka, míčky, kuličky), otisky prstů, rukou, houbičkami. Čím více barvy na papír nakupí, tím má uspokojivější pocit z činnosti. Postupně se učí držet štětec, používat ho lehce bez přtlaku, namáčet ho do barvy a pokouší se o první tahy štětce po papíru. Zkušenostmi se dítě přestává bát pracovat s barvou, manipulace se štětcem se zlepšuje, tahy štětce jsou jistější a dítě začíná používat různou sílu štětců. Náměty pro práci s barvou volíme jednoduché, používáme pouze jednu barvu, dětská tvořivost ještě nemá velkou úlohu, jde o zvládnutí technicky a soustředěnost dítěte na barvu. Po zvládnutí základů s jednou barvou dítěti rozšíříme nabídku barev na dvě až čtyři. Další barvy dítě přijímá s nadšením, využívá je, kombinuje, seznamuje se s dalšími možnostmi malby.

Malování se stává bezprostřednější a odvážnější, jak zvládnutím techniky malby, tak barevným projevem. Vnímání je citlivější, při malování se zaměřuje na barevnost, práce dítěte je pestrá, radostná a odvážná.

Pro předškolní dítě je malování plošným vyjadřováním, skutečnost zobrazuje barevnými plochami. Barvami vyjadřuje svou náladu – radost, smutek apod., a často se nechává unést možnostmi barev. Maluje předměty zaměřené na určité téma, zabývá se ilustrační malbou i dekorativním tvořením.

2.3.2.2. Barvy v dětské malbě

Dítě většinou zachovává barvu vázanou na znakovou hodnotu (zelená tráva, modrá obloha, žluté slunce). Tam, kde není barva vázána na danou věc, používá ve svých

představách celou škálu barev. Přednost dává jasným a pestrým barvám. Pokouší se rozlišovat barevné tóny a její skladbu volí tak, aby se barvy vedle sebe uplatnily. Dítě má své oblíbené barvy, většinou barvy teplé. Označuje jimi věci a předměty, které má rádo, zaujaly ho a má k nim svůj osobitý vztah. Dítě s barvami velmi rádo experimentuje. Při zapouštění do mokrého podkladu sleduje splývání dvou i tří barev, poznává nové odstíny i vznik barvy nové. Při záměrném míchání barev se dítě nejprve seznamuje se základními barvami a způsobem, jak používat odstíny jedné barvy (slabší vrstva, ředění vodou, rozmývání barvy vodou apod.). K míchání barev používá dvě barvy. Výsledky jsou pro něho efektivní a uspokojující. Poznává barvy vznikající smícháním modré a žluté, vzniká barva zelená, smícháním modré a červené se objeví barva fialová, a smícháním žluté a červené se narodí barva oranžová. Sytost odstínů závisí, v jakém poměru dvě základní barvy smíchá (např. při míšení barev červené a žluté ve stejném poměru vzniká oranžová, pokud se použije více červené a méně žluté vznikne odstín červenooranžový, když se poměr obrátí a použije se více žluté a méně červené, vzniklý odstín bude žlutooranžový). Podle tohoto příkladu se zjišťuje, že míšením barev vzniká obrovské množství odstínů. Vlastní barevnou škálu barev dítě uplatní na větší ploše papíru, a když si může barvy samo míchat.

2.3.2.3. Nabídka malířských potřeb

Malba se zpočátku od kresby neliší. Dítě poznává vlastnosti a možnosti barev, sleduje tahy štětcem, učí se používat štětce různé síly a další pomůcky nezbytné pro činnost s barvou. Poznává a učí se používat různé druhy barev, konzistenci barev, prolínání barev a jejich míchání. Seznamuje se s výtvarnými technikami a učí se je prakticky používat. Výrazové možnosti se rozvíjejí v souladu s dovednostmi a snahou zachytit okolí, vlastní představy, pocity a prožitky. Čím více podnětů dítě má, tím je bohatší jeho výtvarný projev. Materiály a nástroje pro malbu nabízíme dítěti v takovém stavu, aby neomezovaly jeho výtvarný projev, tzn. čisté štětce, rozdělané barvy v kelímcích nebo skleničkách s uzávěry v dostatečném množství pro pracující skupinu, hadříky a další potřeby pro zvolenou techniku. Podle způsobu práce můžeme techniky malování rozdělit na hry s barvou a experimentování a na malířské techniky.

2.3.3. Modelování

Modelování nabízí dítěti vyjadřovat vlastní představy trojrozměrně. Dítě může svou práci sledovat ze všech stran. Vedle rozvoje vlastní představivosti a pozorovacích schopností, se zdokonalují schopnosti manuální, hmatové dovednosti a technická zručnost. Při modelování se dítě zaměřuje na hmotné ztvárňování vlastní představy, což je náročnější a předpokladem je větší soustředěnost a vytrvalost při činnosti. Výhodou modelování je, že dítě může svou práci opravovat tak dlouho, až je s tvarem své představy spokojeno. Dítě při práci s modelovací hlinou může uplatnit sílu a mnoho dalších pohybů např. tlučení pěstí do hroudy hlíny, válení, plácání, uštipování, trhání hmoty, opětovné slepování, vytahování apod. Do činnosti zapojuje větší svalové skupiny ruky i drobné svalstvo, postupně přecházející až do konečků prstů, tedy do hmatové oblasti. Osvojuje si krouživé pohyby ruky a dlaně, přímé pohyby v souvislosti s mačkáním, hnětením, koulením, válením, stiskáním nebo uhlazováním. Poznává možnosti a vlastnosti modelovací hmoty.

2.3.3.1. Vývoj tvoření s hlinou

Dítě při seznamování s materiálem uplatňuje hlavně manuální činnosti, zpočátku provázené a spojované s hlukem (bouchání, tlučení, plácání). Z kusu modelovací hmoty odštipuje malé kousky, vznikají neurčité tvary sestavované a napojované k sobě. Většinou je pěstí „přibouchává“ k podložce. Postupně dítě objevuje možnosti modelovací hmoty, začíná ji mačkat, válet, otiskovat do ní prstíky nebo otisky jiných předmětů a látek. Vznikají první koule a válečky, které se učí vytvářet válením po podložce nebo v dlaních. Z jednoduchých tvarů (např. spojením koulíček vytvoří korále, sněhuláka, když koulíčku stiskne, vzniká placka – koláč, talířek, z válečků stočí spirálu – šneka, hada, klubičko) začínají vznikat realističtější podoby dětské představy. Někdy dítě válečky sestavuje na podložku, spojuje k sobě a vytváří plošnou představu podobnou kresbě, vzniká plastický obrázek, dítě se neumí vypořádat s prostorem nebo je představa obsáhlá a dítě ji neumí prostorově vytvořit (domeček se zahrádkou, stromem a sluníčkem) Jindy je modelovaný objekt pro dítě natolik jednoduchý (sluníčko), že chce sdělit podstatně více (sluníčko svítí na zemi), a proto volí tento způsob realizace své představy. Jak dítě objevuje vlastnosti modelíny, upevňuje si dovednosti při práci s ní, jednoduché předměty, které modelovalo, tvarově propracovává a soustředí se na detaily. Poznává, že předměty, zvířata, postavy lze

modelovat spojováním částí nebo vytahováním. S použitím dřevěného válečku, vykrajovátek, látek se dají vytvořit zajímavé tvary a povrchové struktury, které může dál tvarovat až do konečné podoby své představy. Pokud má dítě možnost svou práci omalovat, barva zakryje případné nedostatky a jeho dílo získává dekorativnější podobu.

2.3.3.2. Smyslové vnímání

Hmatové vnímání je pro modelování jedním z nejdůležitějších smyslů. Dítě hmatem vnímá tvar předmětů, strukturu a vlastnosti povrchu, pevnost materiálu apod. Tím, že si věc osahá, vnímá její velikost a tvar, utváří si o ní vlastní představu a přenáší ji do své vlastní tvorby. Neméně důležitý je zrak, mezi oběma smysly je těsné spojení. Zrakové vnímání umožňuje pozorovat předměty a věci kolem něho, vnímat tvary a jejich krásu. Jinými slovy vizuální podnět umocňuje hmatový smysl a obráceně. V některých situacích si oba smysly mohou částečně vyměňovat úlohu a doplňovat se. Při zrakových hrách se dítě soustředí na tvar, povrch a pevnost sledovaného předmětu a v odhadování uplatňuje vlastní hmatovou zkušenost. Naopak při hmatových hrách si dítě tvar, velikost a strukturu, kterou právě drží a zkoumá, vybavuje a doplňuje svými zrakovými poznatky. Můžeme tedy hovořit o synestetickém vnímání, neboli uplatnění více receptorů a analyzátorů současně.

2.3.4. Prostorové tvoření dítěte

Prostorové činnosti dítěte podporují jeho tvořivé myšlení, orientaci v daném prostoru a představivost. Dítě se seznamuje s vlastnostmi a možnostmi různého materiálu, přírodního i jiného. Ke svému tvoření používá prostory ve třídě, na zahradě školy, pískoviště, vhodná místa v přírodě (v lese, na louce apod.) Při těchto činnostech se rozvíjejí a zdokonalují hmatové schopnosti a dovednosti. Dítě uplatňuje vlastní nápady, myšlenky a objevuje nové možnosti při spojování různého materiálu.

2.3.4.1. Využívání prostoru

Využívání prostoru bývá spojeno s činností, kterou dítě vykonává. Může se jednat o plochu papíru, na níž dítě klade předměty a sestavuje obrazce. Někdy je to prostor pískoviště, na kterém staví hrady a tunely. Jindy to může být prostor herny při konstruování se stavebnicemi, vytváření domečků a jiných seskupení s použitím látek, velkých kostek apod. Prostor je využíván při pobytech venku (v přírodě, na hřišti nebo

na louce). Dítě pro svou činnost využívá přírodní materiál, který seskupuje, řadí a rovná podle své vlastní představy nebo vytváří prostorová díla na daná témata.

2.3.4.2. Netradiční materiály v dětské tvorbě

Často se v mateřských školách používají netradiční materiály, které se často kombinují s malováním, otiskováním apod. Využívají se různé druhy papíru, kartonů a krabic, proužků a roliček, dekorativních prvků, vlny a stužek, experimentuje se s kombinacemi látek, přírodnin, drátků a kamínků. V dětech je podporována vynalézavost, zručnost, prostorová představivost, osobitá kompozice apod.

3. PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Dotazníková anketa a rozhovor

Abych získala dostatečné množství informací vztahujících se k mé práci, vypracovala jsem dva dotazníky. Jeden dotazník pro učitelky mateřských škol a jeden pro rodiče. Oba dotazníky jsem částečně zpracovala tak, aby byly identické a mohla jsem srovnávat možnosti mateřské školy a rodiny. Účelem nebylo statistické vyhodnocení, ale získání informací. Oba dotazníky jsem rozdala na kmenové škole a zároveň jsem požádala kolegyně z jiných mateřských škol o vyplnění i o pomoc rodičů na těchto školách.

Vzhledem k tomu, že získané informace se týkaly výtvarných činností dětí, chtěla jsem zjistit informace od samotných dětí. Vypracovala jsem seznam otázek, které jsem individuálně dětem kladla při hrách. Informace jsem použila při zpracovávání praktické části své práce.

3.2. Materiální podpora dětského výtvarného projevu

Většina větších mateřských škol má vlastní kabinet pro výtvarné a pracovní činnost nebo místo, kde má výtvarný materiál a pracovní pomůcky uloženy. V kabinetu jsou pomůcky, které jsou společné pro všechny třídy nebo se nepoužívají tak často (velké formáty papíru, různé druhy a síly papíru, vlnitý papír, tvrdý kartonový papír, látky, krepové papíry, tiskátka, raznice, různé druhy barev, dekorační prvky apod. Na jednotlivých třídách mají paní učitelky běžné výtvarné potřeby k okamžitému použití (tužky, pastelky, voskovky, papíry, čtvrtky, nůžky, lepidla, štětce, barvy).

Informace z dotazníků pedagogů

Z dotazníků vyplynulo, že mateřské školy jsou vybaveny velice dobře a vybavení je většinou obdobné. Kromě výtvarných potřeb pro kreslení, malování a modelování, jsou některé mateřské školy kvalitně vybaveny i na prostorovou tvorbu a tvoření z přírodního materiálu.

Informace z dotazníku rodičů

Podle informací rodičů, je vybavenost materiálem a potřebami velice pestrá. Základní vybavení pro kreslení, malování a modelování mají všechny rodiny. Téměř nikdo nemá doma bretonové barvy. Ve dvou případech používají doma hrnčířskou hlínu, barvy na sklo apod.

Rozhovor s dětmi

Při rozhovorech s dětmi mi sdělovaly, jaké výtvarné potřeby mají doma. Vesměs se shodovaly s dotazníky rodičů (tužky, pastelky, voskovky, papíry, čtvrtky, nůžky, lepidla, štětce, barvy, tiskátka, modelínu apod.)

3.3. Možnosti výtvarného projevu dítěte

Dítě by mělo mít možnost kdykoli si v mateřské škole kreslit, malovat a modelovat a touto cestou prohlubovat a zdokonalovat svůj výtvarný projev. Vedle těchto klasických činností by dítě mělo mít prostor pro tvořivé hry a konstruování, stříhání a lepení. Pokud se dítě věnuje výtvarným činnostem musí dodržovat pracovní návyky a dovednosti, správně používat výtvarný materiál apod.

Informace z dotazníků pedagogů

Při volných hrách mají děti dostatek prostoru a možností kreslit, malovat a tvořit. Pracují u stolečků, na koberci, na stojanech. Náměty při volných hrách si děti určují samy a kreslí podle vlastní představy, při řízených činnostech pracují na dané téma, učitelka nabízí výtvarnou techniku a materiál. Práce dětí většinou zdobí nástěnky v šatnách a chodby školy. O svých výtvorech děti diskutují, popisují je a sdělují své pocity.

Informace z dotazníku rodičů

Rodiče uváděli, že děti mohou tvořit, kreslit, malovat a to kdykoli, několik jich uvedlo, téměř každý den. Děti si mohou kreslit u stolu, několik rodičů uvedlo možnost kdekoli nebo možnost tvoření na koberci. Práce si mohou doma vystavovat. Většina uvedla vystavování v pokojíčku a na lednici, třetina uvedla, že všude. Náměty, co děti kreslí, se vesměs shodují s informacemi od dětí.

Rozhovor s dětmi

Většina dětí se opět shodovala s informacemi rodičů, asi jedna třetina dotazovaných vypověděla, že kreslit si můžou i v obývacím pokoji, ale malovat jenom v pokojíčku, aby neudělaly nepořádek. Ostatní si mohly vytvářet a pracovat kdekoli. Tři děti mně sdělily, že si nejraději kreslí na sedačce, sedí na zemi a sedačka slouží jako stolek. Náměty, které děti rády kreslí, byly velice široké (auta, mapy, dinosaury, princezny, domy, motýli, květiny, domečky atd.).

3. 4. Podpora tvořivosti a představivosti ve výtvarném projevu

Dětskou představivost a fantazii podporujeme pozorováním, objevováním, experimentováním, manipulačními dovednostmi, vyjadřovacími schopnostmi, hudebními a dramatickými činnostmi, prožitkovým učením a hrou. Důležitou úlohu pro její rozvoj hrají pohádky, divadlo, návštěvy výstav a koncertů. Inspirace je všude kolem nás.

Informace z dotazníků pedagogů

Pedagogové uváděli citové zážitky dětí, rozhovory. Vyjadřování dětí k danému tématu, aktivity a nápady dětí, návštěvy výstav, rozhovory, knihy, obrázky apod.

Informace z dotazníku rodičů

Rodiče se vyjadřovali obdobně. Hovoří s dětmi, pozorují okolí, hledají inspiraci v knihách a na internetu. Vypráví dětem pohádky, děti mohou sledovat dětské pořady v televizi.

3.5. Nabídka výtvarných činností a technik

Uvedené výtvarné techniky mohou děti využívat při výtvarných činnostech v mateřské škole i doma. Kresba pastelkami, voskovkami, tuší a křídami se používá běžně. Fixy, rudka, uhel, pera a dřívka se používají v mateřské škole i v rodině podstatně méně. Tužky děti používají převážně v předškolním období na grafické listy v souvislosti s grafomotorickým procvičováním. Rezerváže jsou zařazovány většinou v zimním období. Mezi oblíbené techniky dětí patří hry s barvou stejně jako malba. Všechny uvedené techniky lze s dětmi v mateřské škole běžně provádět. Nejpoužívanějšími

technikami jsou kombinace kresby a malby, případně dalších materiálů. Méně používanou technikou je vařená škrobová barva. Plastelína se běžně ve školkách používá, práce s těsty již v menší míře a většinou ve spojitosti se svátky jako jsou Vánoce, Velikonoce, Svátek matek apod. Keramická hlína není ve školkách a rodinách běžným materiálem. Záleží na učitelkách, jejich dovednostech a ochotě hlínu používat, i když na škole nemají keramickou pec. Stejně tak kašírování se objevuje v malé míře. Velmi rozšířenou oblastí je prostorová tvorba a využívání různých materiálů, různé síly papíru, krabic, odpadového materiálu, látek a dalších doplňků.

Informace z dotazníků pedagogů

V mateřských školách jsou kreslení a malování běžnými technikami, stejně jako modelování. Často jsou zařazovány kombinované techniky, používají se koláže, muchláže, využívá se netradiční materiál. Nabídka je rozmanitá.

Informace z dotazníků rodičů

Do dotazníku pro rodiče jsem záměrně zadala určování několika výtvarných technik. Chtěla jsem vzbudit zájem o výtvarné činnosti. Volila jsem čtyři techniky, většina rodičů je označila správně (kolorovaná kresba 99%, lavírování 70%, tupování 75% a koláž 100%).

Mezi nejčastější techniky používané v rodinách patří kreslení a malování v menší míře modelování. Mezi výtvarnými technikami rodiče uváděli malování na sklo, malování na textil, otiskování, frotáž, koláž, tupování, zapouštění, odkrývací techniku, prostorové tvoření, stříhání a lepení.

3.4.1. Nabídka kresebných technik

Suché techniky

Kresba tužkou

Kresba tužkou má jednobarevnou tenkou linii. Děti mohou při kresbě tužkou vytvářet složitější děje s mnoha detaily. Používáme silné trojboké tužky nebo versatilky, které mají snadný otěr stopy. Předškolní děti můžeme učit kresbu jemně stínovat. Při této technice dbáme na správné držení tužky. Tužky musí být vždy pečlivě ořezané

Kresba pastelkou

Kresba pastelkou má tenkou a jasnou linii. Používáme silné i slabší trojboké pastelky, které mají snadný otěr stopy. Děti mohou při kresbě pastelkami vytvářet složitější děje s mnoha detaily. Při této technice dbáme na správné držení pastelky. Pastelky musí být vždy pečlivě ořezané.

Kresba voskovým pastelem

Kresba voskovými pastely má sytou a jasnou barvu. Při pečlivém vybarvení plošek působí jako mozaika. Konečná práce je svítivá, hodně výrazná.

Kresba olejovým pastelem

Kresba olejovými pastely má slabší stopu a pastelovější barvu. Olejové pastely mají tužší konzistenci, takže se dají i ořezávat. Protože je stopa slabší, mohou děti více na pastel tlačit. Upozornit na slabou stopu.

Kresba uhlem

Aby se dětem lépe pracovalo při kresbě uhlem, je nezbytné používat krejony (lépe se drží kreslicí nástroj, uhlé se neláme a nešpiní prsty). Uhlem můžeme kreslit jakýkoli námět. Po dokončení práce je dobré použít fixativ (lak na vlasy). Tím se kresba zafixuje a nemaže se. Protože se uhlé hodně maže, volíme při činnostech s ním šikmou plochu. Děti tak neopírají předloktí o podložku a kresbu si nerozmažou.

Kresba rudkou

Pro jednodušší a čistější práci používáme při kresbě rudkou krejony, (stejně jako při práci s uhlem se lépe drží, rudka se neláme a nešpiní prsty). Rudkou můžeme kreslit jakýkoli námět. Velmi pěkné estetické kresby rudkou docílíme při použití přírodního papíru, kresba a podklad budou tón v tónu. Dokončené práce je lépe zafixovat, aby se nemazaly.

Kresba křídou

A.) Děti kreslí křídami na mírně zvlhčený podklad vodou a fixativem, aby se jim práce nerozmazávala. Křída je měkký a křehký materiál, stopa je silná, barvy jasné.

B.) Suché křídly využíváme při kresbě na venkovní tabuli na zahradě nebo na asfaltu. Protože dochází k snadnému otěru, je lepší používat krejony na křídě.

Mokr  techniky

Kresba tu 

Můžeme kreslit několika postupy.

A.) Děti kreslí špejlí nebo d vkem na such  podklad a využívá v razn   ern  nebo barevn  stopy. Mohou vyu ivat silu dvou nástrojů špejle a d vka. Kresba je po dokon en  hotov .

B.) Děti kreslí d vkem nebo špejlí na zvlh en m podklad  vodou. Linie kresby jsou m rn  rozpětí, m kk .

C.) Děti natřou celou plochu papíru klovatinou. Pak kreslí d vkem nebo špejlí nam a en m v tu . Tu  se paprskovit  rozpíjí. Děti mohou dotv ret linie náklonem papíru nebo rozfouk n m tu e.

Jednotliv  postupy nejsou n ro n . V praxi se nejvíce pou iv  třetí varianta, kter  děti hodn  baví pro svůj efekt.

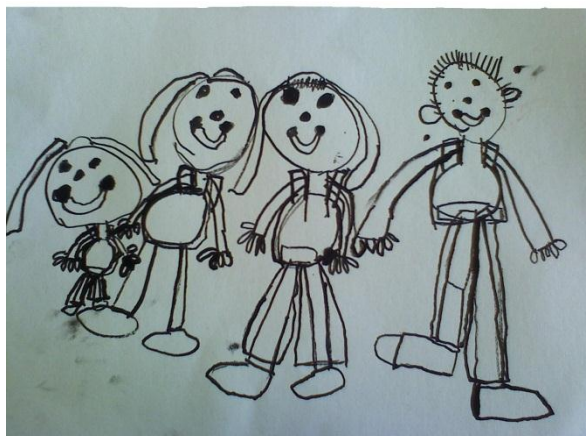

Kresba k idou

Děti kreslí k idami zvlh en mi vodou nebo cukrovou vodou. Stopa k idy je st l  a nemusí se fixovat. Kresba k idami je barevn  velmi v razn . Při pou it  cukrov  vody jsou barvy lesklej .

Kresba perem, dřívkem

Děti kreslí perem nebo špejlí. Využívají průsvitné i krycí barvy. Kresba je po dokončení hotová. Stopa těchto nástrojů je tenká, při práci s dřívkem nebo špejlí musí děti častěji namáčet ve zvoleném materiálu, aby se stopa neztrácela. Lze použít na konci dřívka nebo špejle jemné smotky vaty, které se více nasáknou barvou a lépe drží stopu. Při této technice volíme menší formáty papíru.

Rezerváž odkrývací - kresba zmizíkem

Celou plochu papíru natřeme inkoustem. Po zaschnutí děti kreslí zmizíkem, který na ploše zanechává čistá bílá místa. Tato technika děti baví pro svůj obrácený efekt. Při používání modrého inkoustu se většinou tato technika spojuje se zimním obdobím. Při použití inkoustu jiné barvy (červené, zelené) můžeme techniku používat v průběhu celého roku.

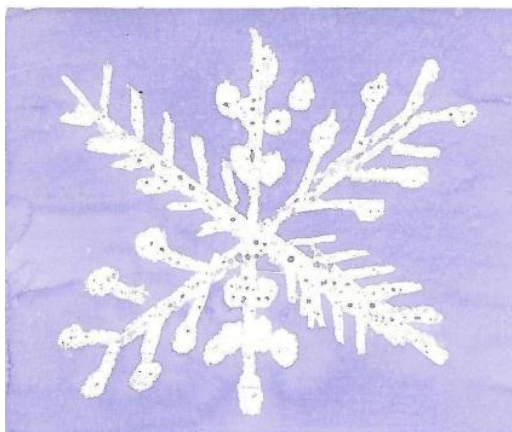

Rezerváž vykřívací - kresba svíčkou

A.) Svíčkou kreslíme po celé ploše čtvrtky. Kreslíme hlavně dekorativní prvky v dostatečně silné vrstvě. Pak přetřeme celou plochu předem zvoleným materiálem (inkoustem, tuší, akvarelovými nebo bretonovými barvami). Motivy kreslené svíčkou barva nepřekryje a ony vystoupí na povrch. Děti mají tuto techniku (na čarování) velmi rády.

B.) Svíčku, případně voskové pastely necháme rozpustit. Kreslíme špejlí nebo háčkem namáčeným ve vosku. Využíváme při dekorativních motivech na malých formátech.

Druhá verze této techniky je náročná na bezpečnost, trpělivost a pečlivost, proto ji zařazujeme hlavně při individuálních činnostech s malou skupinou předškolních dětí nebo při činnostech ve výtvarném kroužku.

Kresba štětcem

Při kresbě štětcem se děti učí poznávat vlastnosti štětce (kresba špičkou – tenká linie, při kresbě plochou štětce – silná stopa, otisky štětce). Používáme jednu barvu, přičemž štětec používáme jako pastel. Při použití několika barev děti postupně přivádíme k malbě (pracovním návykům při střídání barev – vymývání štětců, aby nedocházelo k jejich míchání). Při kresbě je štětec nástrojem kreslířským, pro kresbu vyhovuje nejlépe štětec kulatý. Kresba štětcem je pozvolným přechodem k malbě. U předškolních dětí není zřetelná hranice mezi kreslením a malováním.

Kresba prstem

A.) Děti používají místo kreslicího materiálu vlastní ukazováček. Barva má hustější konzistenci, aby dobře držela stopu. Barvy máme pro děti připraveny v miskách. Děti kreslí jednou barvou, sledují stopu. Při změně barvy si otřou prst do vlhkého hadříku, aby nemíchaly barvy. Protože je barva hustější, nedochází k rozpíjení barev. Děti sledují stopy barev, při náhodném smíchání dvou, někdy i více barev, mohou pozorovat prolínání a změny barevné škály.

B.) Před začátkem vlastního tvoření pokryjeme celou plochu čtvrtky hustou barvou. Děti vytváří zvolený námět prstem. Stopa je světlá, dobře kontrastuje s pozadím. Zručnější děti mohou některé stopy zvýraznit jinou barvou. Při změně barvy je nutné otřít prstík do vlhkého hadříku.

3.4.2. Nabídka malířských technik a her s barvou

Hry s barvou a experimentování

Tiskání

A.) Učitelka předem z brambor vytvoří nožíkem tiskátka. Pro každou barvu jedno až čtyři, aby děti při činnosti nemusely čekat a nemíchaly barvy. Štětcem nebo tamponem nanáší na tiskátko přiměřené množství barvy a otiskují. Zpočátku tiskají volně po ploše papíru, později vytváří různé tvary a kompozice.

B.) Děti mohou používat k tiskání houbičky, široké štětce, tampony, korkové zátky, molitanové tvary, polystyrénové špalíky, hadříky, ruce apod. Ke každé barvě musí být dostatečné množství tiskátek, aby nedocházelo k míchání barev.

Rozfoukávání skvrny

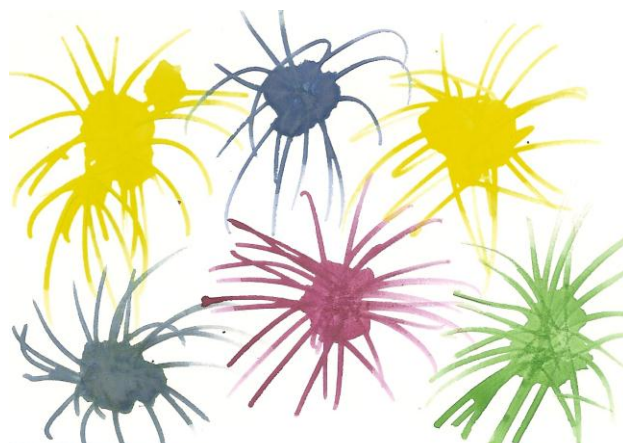
Děti namáčí štětec do tuše a vytváří jím skvrny na papíru. Brčkem jednotlivé skvrny rozfoukávají do různých stran, vzniklé tvary se nechají uschnout. Práci mohou děti dotvářet pastelkami, barvami, mohou ji kolorovat až konečné podoby.

Dbáme na to, aby skvrny nebyly příliš velké. Při rozfoukávání by se slily do jednolitého tvaru. Foukání do brčka se děti musí naučit tak, aby tuš jela požadovaným směrem.

Roztahování skvrny dřívkem

Děti si namočí štětec do barvy a vytvoří si na papíru skvrnu. Dřívkem ji roztahují do požadovaného tvaru. Tento postup opakují do té doby, až mají svou práci hotovou. Případně mohou děti svou práci dotvářet pastelkami nebo barvami. Jednotlivé skvrny mohou přidávat postupně, aby nedocházelo k zasychání jednotlivých skvrn.

Hra s barevnou skvrnou

Děti namáčí štětec do barvy a vytváří jím skvrny. Mohou použít několik barev. Poté, co si na papíru vytvořily skvrny, ho opatrně vezmou do obou rukou a jemně naklání do stran. Skvrny se roztékají, barvy se vzájemně propojují. Požadovaný tvar děti vytváří vhodným sklonem papíru. Práci mohou dotvářet pastelkami, a barvami.

Hra se skvrnou a štětcem

Děti natřou celou plochu papíru klovatinou, potom namáčí štětec do tuše a vytváří jím skvrny. Tuš se v klovatině paprskovitě rozpívá, děti dotváří požadovaný tvar jemnými tahy štětce.

Dbáme na to, aby klovatinu děti rozetřely po papíře stejnoměrně a tahy štětce byly velmi lehké a jemné.

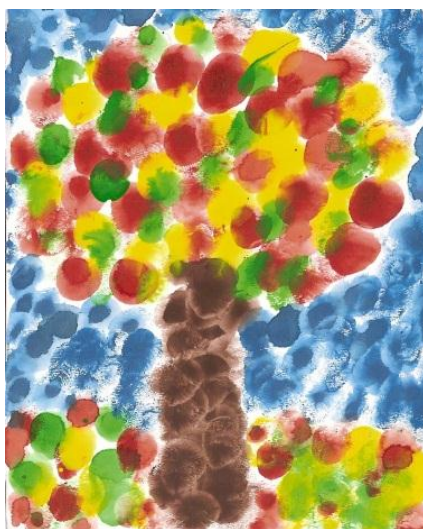
Tupování

A.) Před začátkem vlastního tupování si můžeme předkreslit zvolený námět tužkou. Pak jednotlivé plochy postupně vyplňujeme otisky prstů. Pracujeme s barvou hustější konzistence. Otisky klademe těsně vedle sebe. Jedná se o formu mozaiky.

B.) Zručnější děti si námět nepředkreslují. Pracují podle své představy. Děti nejsou omezeny linií tužky, mají možnost dotváření.

C.) Místo práce s prstem můžeme používat otisky štětce. V takovém případě je důležitá „lehká ruka“ tzn., otiskování pouze vlasy štětce bez přtlaku.

Technika vyžaduje trpělivost a pečlivost, začínáme proto od malých formátů papíru.

Malířské techniky

Malba akvarelovými barvami

Děti malují barvami po celé ploše papíru. Při práci s vodovými barvami dávají pozor, aby se barvy vzájemně na papíru nemíchaly. Pokud chtějí získat ohraničenou linii, musí počkat, až barva zaschne, potom mohou pokračovat v další práci. Pokud chtějí barvy zapouštět, čekají, aby nebyly barvy mokré, ale pouze vlhké a vpíjely se do sebe měkce.

Malba temperovými barvami

Děti malují barvami po celé ploše papíru. Temperové barvy dokonale kryjí, barva je stálá. Děti pracují s různými velikostmi štětců, s temperovou barvou dobře zachytí i drobnější detaily. Tempery se lehce míchají. Starší děti si na paletě mohou namíchat vlastní odstíny a práce je pro ně velice zajímavá.

Malba bretonovými barvami

Děti malují bretonovými barvami po celé ploše papíru na zvolené téma. Bretonové barvy jsou průsvitné, zářivé. Děti pracují s různými velikostmi štětců, na různé druhy a síly papíru. Zajímavé práce vznikají při použití průklepového papíru, např. při výrobě lampiónu. Bretonové barvy se používají hlavně při kolorování kreseb tuší nebo voskovým pastelem.

Malba do vlhkého podkladu

Děti malují barvami na zvlhčený papír. Barvy se rozpíjí a získáme zajímavé měkké linie. Děti musí pracovat poměrně rychle, proto volíme menší formáty papíru nebo pracujeme s většími štětci.

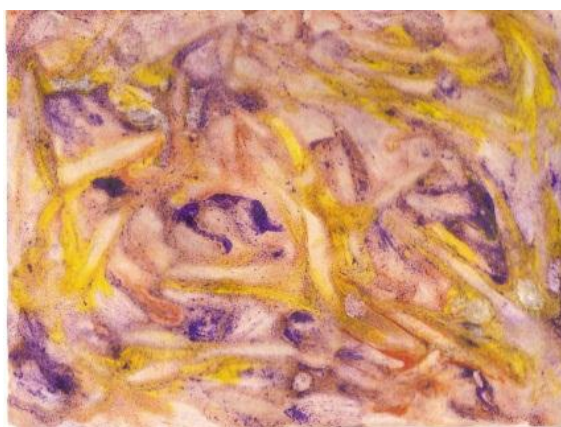

Malba škrobovými barvami

Děti malují barvami po celé ploše papíru. Škrobové barvy dokonale kryjí, barva je stálá, plastická s viditelnými tahy štětce. Děti pracují s různými velikostmi štětců. Malujeme barvou hustější konzistence.

Používáme:

- A.) Škrobové barvy – zakoupené ve specializovaných prodejnách
- B.) Temperové barvy, do kterých přimícháme škrobovou moučku
- C.) Temperové barvy zamíchané do uvařeného škrobu

Malba barvami do klovatiny

Děti natřou celou plochu papíru klovatinou, potom malují barvami zvolený námět. Barvy se paprskovitě rozpíjejí a linie jsou měkké. Děti musí pracovat poměrně rychle. Když klovatina zaschne, efekt rozpíjení zmizí.

3.4.3. Činnosti s hlínou a jinými materiály

Modelína – plastelína

Prodává se v mnoha barvách. Po krátkém mačkání a hnětení je připravena k tvoření. Pracuje se s ní jednoduše. Pokud je modelína nová, děti rády používají všechny barvy. Po častém používání dochází k míchání barev, výrobky jsou mramorové až šedé. Pro zpestření lze s dítětem doma vyrobit domácí modelínu, která má stejné vlastnosti jako klasická.

Modurit, modelit

Tento materiál lze koupit v prodejnách výtvarných potřeb. Před vlastním tvořením je dobré ho nakrájet na asi centimetrové pláty. Děti si plát mačkáním a hnětením připraví do správné konzistence a pak tvoří dle své představy nebo na dané téma. Je dobré mít vlhké ruce, aby se materiál nelepil na ruce. Po dokončení práce se výrobek vytvrzuje vařením ve vodě (výrobek vhodíte do vody a postupně přivedete k varu, vaří se podle síly výrobků – síla jednoho centimetru se tvrdí varem asi 15 min.). Výrobky lze tvrdit také v troubě pečením (výrobek položíte na plech, postupně zahříváte až na teplotu 120 stupňů Celsia, pečete podle síly výrobků – síla jednoho centimetru se tvrdí pečením asi 30 min.) Při vaření zůstává barva stejná, při pečení se mění na růžovou až hnědou. Povychlazením lze výrobky zdobit a natírat barvami, lakovat nebo mořit.

Těsto

S dětmi můžeme modelovat i z těsta. Můžeme volit taková, která se dají sníst nebo těsta dekorativní (perníkové, vizovické, slané apod.). S připraveného materiálu válíme placky, vykrajujeme tvary tvořítka, pleteme housky, stáčíme rohlíčky, vyrábíme předměty vytahováním nebo spojováním. Výrobky pečeme v troubě, teplota se přizpůsobuje druhu těsta (vizovické – suší se při nízké teplotě 50°C asi dvě hodiny, perníkové při teplotě 150 °C si 20 min, slané se nechává několik dnů vysušit na vzduchu a potom se peče při teplotě 150°C). Podle typu těsta po upečení zdobíme.

Keramická hlína

Při práci s keramickou hlínou musí dítě dodržovat dané postupy a pravidla, protože práce s ní je složitější než u modelíny a dalších materiálů. Děti by měly mít oblečení, které můžou ušpinit, případně pracovní zástěrky. Na pracovním stole mají vlhké hadrové podložky, na kterých budou pracovat, misku s vodou na vlhčení rukou, nádobu s hlínou zabalenou ve vlhkém hadříku, šlikr (hliněné lepidlo – řídká hlína v kelímku) neboli „blátíčko“ na slepování jednotlivých částí. Než děti začnou tvořit, hrudu promačkají v rukou, aby se zbavila vzduchových bublin, případně vymodelují kouli, zploští do placky a pěstí vybuchají bubliny vzduchu. Správně připravená hlína je vlhká a na okrajích nepraská. Z hlíny modelují předměty (z jednoho kusu nebo z částí, které slepují šlikrem). Při spojování částí šlikrem musí spoje zdrsňit. Další možností je vytváření předmětů z válečků. Povrch je opět zdrsňen a lepen šlikrem. Je možné upravovat povrch hliněných plátů strukturovanými látkami, dlabáním, vrypy apod., a poté je upravovat do konečné podoby. Po dokončení práce se výrobky nechávají vyschnout. Takto připravený výrobek se vypaluje v keramické peci. Po prvním výpalu natíráme glazurami a vypalujeme podruhé. Pokud nechceme provádět dva výpaly, můžeme povrch proschlého výrobku přetřít hliněnou kaší jiné barvy (bílou) nebo burelem, vynikne struktura. I když se postup zdá složitý, dítě práci zvládá. Všechny práce se vypalovat nemusí a dítě může tvořit podle vlastní představy a potom se hlína vrátí zpět do nádoby a použije se příště.

Kašírování

Při této technice je důležitá příprava. Používá se novinový papír, pojidlem je vařený škrob. Výrobky z tohoto materiálu jsou velmi lehké.

A.) Jedním způsobem je tzv. vrstvení. Základem může být zmačkaný novinový papír ve tvaru koule, oválu, válce, polystyrenový tvar, sklenička, balónek apod. Takto připravený tvar potřeme škrobem, obalíme papírem, a to v několika vrstvách. Škrob po zaschnutí ztvdne a drží tvar. V dalších vrstvách vytváříme konečný tvar (detaily obličejů, strukturovaný povrch vázy, skleničky apod.) Poslední vrstvou může být hedvábný papír, ubrousek. Výrobek se nechá uschnout a potom se ozdobí barvami, případně přelakuje.

B.) Při použití druhého způsobu kašírování se namočí natrhaný novinový papír do vody a nechá se rozmočit. Přidá se uvařený škrob a prohněte se do požadované konzistence. Postup s připraveným materiálem je obdobný jako u modelíny, pokud se modelují menší tvary. Při modelování větších tvarů vrstvíme hmotu na základní tvar koule, oválu, válce, polystyrenový tvar, sklenička, balónek apod.

Pohádka „O budce“

Měsíční písek – pískolína

Tento materiál připomíná velmi jemný plážový písek. Při práci s ním máte pocit neustále vlhkého písku. Velmi lehce se tvaruje a drží tvar. Při práci s ním lze používat tvořítka a formičky. Vzniklé tvary můžete kombinovat a sestavovat podle vlastní představy. Po skončení činnosti se velice dobře uklízí.

Pěňolína

Opět se jedná o velmi jemný, lehký materiál. Tvoření s ní je velmi snadné. Pěňolína plave na vodě, takže je ideální i pro témata spojená s vodou (lodky, parníky, letní témata apod.).

3.4.4. Kombinované a netradiční techniky

Lavírování

Kresbu uhlem, rudkou, fixy, křídami nebo inkoustem přetíráme štětcem s vodou. Barva se z kresby trochu uvolní a pokryje plochu slabým tónem. Podle síly stopy kresby je rozmývání jemné nebo výraznější.

Kolorovaná kresba

Voskovými pastely, fixem, tužkou nebo tuší nakreslíme zvolený námět. Hotovou kresbu dokončíme bretonovými nebo akvarelovými barvami. Barvy nanášíme kulatými štětci. Práce je výrazná a měkká.

Proškrabování

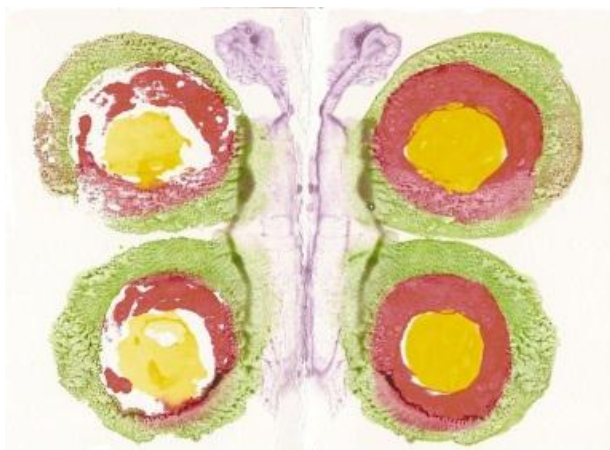
Voskovými pastely pokryjeme celou plochu čtvrtky. Vrstva pastelu musí být dostatečně silná. Potom přetřeme celou plochu tuší a necháme zaschnout. Po zaschnutí vyškrabujeme zvolený námět ostrým pevným předmětem (špachtličkou, špejlí, dřívkem). Technika je náročná na trpělivost a pečlivost, proto volíme menší formáty papíru, aby odkrývání barev děti bavilo.

Monotyp

A.) Děti malují svou práci hustými barvami. Práce musí být provedena rychle, aby barva nezasychala. Poté, položí svou práci na desku, překryjí malbu další čtvrtkou, novinami a přejíždí válečkem. Výsledkem je monotyp, čili jeden kvalitní tisk z plochy.

B.) Čtvrtku přehneme vertikálně nebo horizontálně a děti malují pouze na polovinu čtvrtky. Po dokončení malby přehnou papír, položí na něj noviny a přejedou celou plochu válečkem. Vznikne otisk obrazce. Technika je náročná na trpělivost a pečlivost, proto volíme menší formáty papíru. Zpočátku tisk provádí učitelka, později tisk provádí děti samy.

Frotáž

Na podložku položíme mince, látku nebo dřevěnou desku, překryjeme kancelářským nebo průklepovým papírem a zvoleným materiálem přejíždíme po papíře. Děti si musí dát pozor, aby jim papír po podložce neklouzal. Při používání voskového pastele, křídly, uhle nebo rudky děti přejíždí po papíře plochou. Při používání tužky nebo pastelky používáme drobné podklady – mince.

Gumotisk

A.) Klovatinu můžeme jemně obarvit vodovou barvou, aby ji děti při kreslení štětcem dobře viděly. Děti namalují svůj obrázek klovatinou. Práce necháme zaschnout, pak na celou plochu papíru širokým štětcem nanese tuš. Klovatina se vymyje pod tekoucí vodou a plocha po ní zůstane bílá.

B.) Na čtvrtku děti nakreslí jednoduchý obrázek voskovými pastely, pak klovatinou, jemně obarvenou vodovou barvou, aby ji děti při kreslení štětcem dobře viděly, obtáhnou nakreslené linie. Klovatinu necháme dobře zaschnout. Na celou plochu papíru širokým štětcem nanese tuš. Po vymytí klovatiny pod tekoucí vodou vznikne vosková kresba bíle konturovaná. Tato technika je velmi působivá ať zvolíme tmavou nebo světlou podkladovou plochu. Volíme jednoduché motivy, aby konečný výsledek nesplýval a byl jasný. Snažíme se vhodně kombinovat barvy, při použití tmavých barev při kresbě voskovkami můžeme použít světlou tuš. Velmi efektivní jsou světlé barvy s bílou konturou na tmavém podkladě (černém nebo modrém).

Muchláž

Děti nejprve zmačkají připravený papír a následně ho narovnají. Děti ve vzniklé struktuře hledají obrazce, podle své fantazie vybrané přehyby a linie zvýrazňují, dotvářejí pastely, barvami a jiným materiálem.

Koláž

Děti vytvoří pomocí různých struktur a síly papíru, látky a dalších materiálů vystřihovánku nebo koláž. Všechny tvary pečlivě přilepí. Práci necháme důkladně zaschnout. Technika je náročnější na trpělivost a pečlivost, představivost a kombinování materiálů. Proto volíme menší formáty papíru. Při skupinové činnosti můžeme připravit větší formáty papíru.

Tisk z vystřihovánky, z koláže

A.) Děti vytvoří pomocí různých struktur a síly papíru, látky a dalších materiálů vystřihovánku nebo koláž. Všechny tvary pečlivě přilepí. Práci necháme důkladně zaschnout. Potom začneme vlastní tisk. Učitelka si předem připraví správnou konzistenci barvy a válečkem rozválí do stejné vrstvy. Na koláž dítě nanese barvu a válečkem ji důkladně rozetře. Na čtvrtku položí připravenou koláž lícem. Přikryje novinovým papírem a čistým válečkem několikrát přejede po koláži, přitom dává pozor, aby se koláž nepohnula. Takto můžeme vytvořit i několik tisků.

B.) Druhý způsob tisku můžeme vytvořit následovně. Jednotlivé části vystřihovánky děti položí přímo na naválenou desku, přiloží čtvrtku, novinový papír a čistým válečkem několikrát přejedou.

Technika je náročná na trpělivost a pečlivost, proto volíme menší formáty papíru nebo části vystřihovánky pokládáme na desku velmi opatrně.

3.6. Spolupráce mateřské školy a rodiny

Mateřské školy usilují o vytváření partnerských vztahů mezi školou a rodinou. Snaží se, aby mezi pedagogy a rodiči panovala vzájemná důvěra, otevřenost, vstřícnost, porozumění, respekt a ochota spolupracovat. Rodiče mají možnost účastnit se různých programů a podílet se na dění mateřské školy. Učitelky organizují společné akce pro děti a rodiče (besídky, tvořivé dílny, výlety...), na kterých se rodiče dětí i učitelky vzájemně lépe poznávají. Mateřské školy podporují rodinnou výchovu a pomáhají rodičům v péči o dítě, nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí.

Informace z dotazníků pedagogů

Většina pedagogů hodnotila spolupráci s rodinou kladně, i když několik se stavělo negativisticky, těch bylo velice málo. Na školách fungují konzultace s rodiči. Spolupráce se rozvíjí při rozhovorech a sdělování. Učitelky podporují spolupráci pořádáním tvořivých dílen v odpoledních hodinách nebo zadáváním jednoduchých výtvarných úkolů. Mezi časté náměty tvořivých dílen patří přírodniny (podzimní panáčky, dýňová světýlka, tvoření vánočních svícňů, velikonoční vajíčka apod.), malba na hedvábí, práce s keramickou hlinou. Často ke společnému tvoření patří soutěže a výstavy na dané téma (výroba draků, vánoční hvězda, sněhuláci, čarodějnice, velikonoční vajíčko nebo beránek). Práce, které rodiče společně s dětmi doma vyrobí, přinesou do školky a tam se práce vystavují. Rodiče pomáhají škole tím, že přinášejí různý materiál pro dětské tvoření.

Informace z dotazníku rodičů

Většina rodičů na otázku odpověděla, že sledují práce dětí na nástěnkách a chodbách. Někteří uvedli, že si s dítětem o obrázcích povídají, sdělují si pocity. Jedna odpověď zněla – „Porovnávám práce dětí“. Další zajímavá odpověď - „Sleduji, plním úkoly zadané školkou a ptám se paní učitelky“.

4. ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit možnosti výtvarného projevu dětí v mateřské škole a v rodině. Zajímala mě materiální vybavenost a podmínky, které podporují dětskou představivost a fantazii a poskytují dětem podnětné a tvůrčí prostředí v oblasti výtvarné a estetické.

V teoretické části jsem se zaměřila na výtvarný projev dětí předškolního věku z hlediska vývojového a psychologického, vzdělávací cíle, nabídku a výstupy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání zaměřené na výtvarné činnosti a rozvoj výtvarného cítění dětí v mateřské škole. Zabývala jsem se vývojovými stádii dětské kresby, malby, prostorové tvorby a využívání netradičního materiálu.

V praktické části jsem se zabývala možnostmi výtvarného projevu dítěte v rodinách a v mateřských školách, materiálovém zázemím pro výtvarné činnosti dítěte, komunikací rodiny a školy v souvislosti s rozvojem tvořivosti a představivosti výtvarného projevu dítěte. K tomuto účelu jsem zpracovala dotazníky pro pedagogy a pro rodiče.

Materiálové zabezpečení v mateřských školách i v rodinách je velice kvalitní. Děti mají pro svou tvorbu dostatek prostoru i času. Mohou kreslit, malovat, modelovat. Jsou jim nabízeny i netradiční materiály pro prostorové tvoření. Využívání materiálů je rozmanité. Mezi oblíbené techniky patří kolorované kresby, hodně jsou využívány barvy. Nerozšířenější jsou kombinované techniky s využíváním nejrůznějšího materiálu. Nabízené techniky bývají na školkách běžně používány. Stejně tak v rodinách hledají zajímavé možnosti tvoření a výtvarného vyžití. Nejdůležitější je chuť tvořit a hledat nové cesty.

5. POUŽITÉ ZDROJE

- BROŽOVÁ, V., PEŘINOVÁ, M. *Kreslíme, malujeme, modelujeme...* Praha: Fortuna, 1994. ISBN 80-7168-018-4
- CIKÁNOVÁ, K. *Malujte si s námi.* Praha: Aventinum, 1996. ISBN 80-85277-84-0
- DAVIDO, R. *Kresba jako nástroj poznání dítěte.* Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-415-1
- HAZUKOVÁ, H. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání.* Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-30-5
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X
- RAZÁKOVÁ, D. *Kreslíme, malujeme, modelujeme.* Praha: SPN, 1977
- ŠIMONOVÁ, A. *Výtvarná dílna.* Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-960-7
- TÝM AUTORŮ. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004.* Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. ISBN 80-87000-00-5
- UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta.* Praha: SPN, 1978
- UŽDIL, J., ŠAŠINKOVÁ, E. *Výtvarná výchova v předškolním věku.* Praha: SPN, 1980
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.* Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0
- VONDROVÁ, P. *Výtvarné techniky pro děti.* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-583-0

6. PŘÍLOHY

6.1. Dotazník pro pedagogy

Dobrý den, jmenuji se Jana Bečvářová a jsem studentkou 3. ročníku kombinovaného studia Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor Učitelství pro mateřskou školu. Dovoluji si Vás požádat o objektivní vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí méjí bakalářské práce na téma „ Používání výtvarných technik v životě předškolního dítěte“. Všechny údaje, které v dotazníku poskytnete, budou zpracovány souhrnně, tedy anonymně.

1. Jakými výtvarnými pomůckami a materiálem je vybavena Vaše mateřská škola, třída? (vypište materiály)

- na kreslení
- na malování
- na modelování
- jiné pracovní pomůcky

2. Mohou si děti dle vlastního zájmu kdykoli malovat, modelovat, tvořit s použitím nůžek, lepidla apod.?

- ano
- ne
 - pouze ráno
 - pouze odpoledne
 - téměř každý den
 - jedenkrát týdně
 - jinak

3. Přesvědčujete děti o tom, jaké barvy mají používat (např. modré nebe, zelené tráva, žluté slunce apod.)?

- ano (proč)
- ne (proč)

4. Jaký je Váš názor na používání omalovánek v MŠ?

5. *Jak podporujete dětskou představivost, tvořivost a výtvarný projev dětí?*

6. *Navštěvujete s dětmi výstavy? Jak často?*

7. *Pokud ano, jak je realizujete?*

- pouze prohlídka výstavy s nahodilým výběrem
- prohlídka s vysvětlováním
- výstavu si předem prohlédnete sami
- předem si o výstavě povídáte s dětmi
- prožitkové vnímání atmosféry
- následné výtvarné činnosti
- jiné

8. *Jaké výtvarné techniky uplatňujete ve vzdělávacích činnostech ve třídě? (vypište název techniky)*

- při kresbě
- při malbě
- při prostorovém tvoření
- při kombinovaných technikách

9. *Jak děti reagují na seznamování a používání nové výtvarné techniky?*

10. *Jaké techniky jsou u dětí nejoblíbenější?*

11. *Spolupracují děti při skupinové práci s použitím jedné nebo několika výtvarných technik? Jak?*

- činnosti rozděljuje učitelka
- dohodnou se postupu
- rozdělí si jednotlivé úkoly
- průběžně komunikují, dotváří a pomáhají si
- jiné (jaké)

12. *Mohou si děti při plnění úkolu zvolit vlastní techniku zpracování tématu?*

13. *Jak hodnotíte výtvarné práce dětí v souvislosti s nově použitou technikou?*

- vyjadřujete vlastní názor
- necháváte dítě samotné hodnotit

- hovoříte společně nad jeho prací
- nehodnotíte
- jiné (jak)

14. Mají děti možnost si své práce vystavit? Kde?

- ve výtvarném koutku
- ve třídě
- v šatně
- na chodbě
- nikde
- jiné (kde)

15. Zapojujete do výtvarných činností rodiče? Jak?

16. Jaká je ochota jejich spolupráce?

17. Jak spolupracuje vaše škola a rodiny v souvislosti s výtvarnými činnostmi, novými technikami, úrovní výtvarného projevu dětí?

18. Jak se zajímají rodiče o výtvarné činnosti a úroveň výtvarného projevu svého dítěte?

19. Jak reagují na seznamování dítěte s novými technikami?

Děkuji Vám za čas a ochotu, který jste věnovali této činnosti.

Jana Bečvářová

6.2. Dotazník pro rodiče

Dobrý den, jmenuji se Jana Bečvářová a jsem studentkou 3. ročníku kombinovaného studia Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor Učitelství pro mateřskou školu. Dovoluji si Vás požádat o objektivní vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí méjí bakalářské práce na téma „ Používání výtvarných technik v životě předškolního dítěte“. Všechny údaje, které v dotazníku poskytnete, budou zpracovány souhrnně, tedy anonymně.

1. *Jaké výtvarné pomůcky a materiál má Vaše dítě doma?*

- na kreslení
 - voskové pastelky
 - pastelky trojboké silné
 - pastelky trojboké slabé
 - pastelky kulaté
 - tužky
 - křídly
 - jiné (jaké)
- na malování
 - štětce
 - vodové barvy
 - temperové barvy
 - bretonové barvy
 - jiné (jaké)
- na modelování
 - klasická plastelína
 - hrnčířská hlína
 - pískolína – měsíční písek
 - pěnoína – plovoucí plastelína
 - tvořítka, vykrajovátka

- jiné (jaké)
- ostatní pracovní pomůcky
 - nůžky
 - lepidlo
 - papíry, barevné papíry
 - krepový papír
 - jiné (jaké)

2. *Může si Vaše dítě kreslit, malovat, modelovat, tvořit kdykoli, když má zájem?*

- ano, kdykoli
- pouze odpoledne
- téměř každý den
- jedenkrát týdně
- pouze o víkendu
- ne
- jiná možnost (jaká)

3. *Kde si Vaše dítě kreslí, maluje nebo tvoří?*

- pouze u stolu
- na koberci
- kdekoli
- jiná možnost (jaká)

4. *Jaké výtvarné činnosti jsou jeho nejoblíbenější?*

- kreslení
- malování
- modelování
- prostorové činnosti
- stříhání a lepení
- jiné (jaké)

5. *Jaké jsou jeho oblíbené náměty?*

6. *Má dítě možnost si své práce doma vystavit? Kde?*
7. *Jak podporujete dětskou představivost, tvořivost, výtvarný projev a dovednosti svého dítěte?*
8. *Kreslíte si, malujete, modelujete a tvoříte společně se svým dítětem? Jak často a kdy?*
9. *Navštěvujete společně výstavy? Jak často?*
10. *Poznáte výtvarnou techniku? (označte vždy jednu z možností)*
- kolorovaná kresba
 - kresba tuší, voskovou pastelkou domalovaná barvou
 - obtažená kresba černou pastelkou
 - lavírování
 - zapouštění do mokrého podkladu
 - rozmývání kresby (úhlem, křídou, fixem ...) vodou
 - tupování
 - malba tupým předmětem – dřívko namáčené do barvy
 - malba prováděná metodou otisků (prstu, štětce, houbičky)
 - koláž
 - práce vytvořená z částí (lepení kousků papíru, používání různého materiálu)
 - kreslení zmizíkem na papír natřený inkoustem
11. *Jaké výtvarné techniky doma se svým dítětem používáte?*
12. *Zajímáte se o výtvarné činnosti a úroveň výtvarného projevu svého dítěte v MŠ?
Jak?*

Děkuji Vám za čas a ochotu, který jste věnovali této činnosti.

Jana Bečvářová

6.3. Seznam otázek k rozhovoru s dětmi

1. *Co potřebuješ, když si chceš kreslit?*
2. *Kreslíš si také doma?*
3. *Co nejraději kreslíš?*
4. *Kde si můžeš doma kreslit?*
5. *Co všechno na kreslení doma máš?*
6. *Kreslíš si doma sám?*
7. *Kreslíš si rád společně s maminkou, tatínkem, sourozencem?*

8. *Co potřebuješ, když si chceš malovat?*
9. *Maluješ si také doma?*
10. *Co nejraději maluješ?*
11. *Kde si můžeš doma malovat?*
12. *Co všechno na malování doma máš?*
13. *Maluješ si doma sám?*
14. *Maluješ si rád společně s maminkou, tatínkem, sourozencem?*

15. *Co potřebuješ, když si chceš modelovat?*
16. *Co nejraději modeluješ?*
17. *Modeluješ si také doma?*
18. *Kde si můžeš doma modelovat?*
19. *Co všechno na modelování doma máš?*
20. *Modeluješ si doma sám?*
21. *Modeluješ si rád společně s maminkou, tatínkem, sourozencem?*

22. *Co jiného doma tvoříš a vyrábíš?*
23. *Máš doma nůžky, lepidlo, barevné papíry ...?*
24. *Co společně s maminkou nebo tatínkem vytváříte?*

6.4. Ukázky výtvarných technik

6.4.1. Kreslířské techniky

Kresba křídami

Kresba fixy

Kresba pastelkou

6.4.2. Malířské techniky

Malba vodovými barvami

Tupování

Město

6.4.3. Kombinované techniky

Jaro

Sluníčka ze sádry

Sluníčka z papíru

6.4.4. Trojrozměrné tvoření

Modelování

Tunely

Hostina pro veverky

Barevný podzim

Práce s krabicemi a přírodninami - Moudré sovy a domeček pro skřítku

Papírová mozaika - muchomůrky

6.4.5. Prostorové a kombinované tvoření

Princezny

Domečky pro zvířátka

Ve městě

